

→ Palais égyptien, 1921

DE ZWANENZANG VAN EEN ILLUSIE

tekst Bruno Forment

De historische decors
van de Kortrijkse Schouwburg

Van de Barok tot diep in de twintigste eeuw hielden theaters repertoiredecors bij voor jarenlang hergebruik. Behalve interieurs in velerlei gedaanten bevatte de typische stock een geschilderde tuin, bos, marktplaats en dorpsplein. Ontelbaar zijn de kaskrakers die hun wereldpremière beleefden in dergelijk prefabmateriaal. Jammer dat het eeuwenoude fenomeen zo bitter weinig materiële sporen naliet, tenminste daar waar je ze zou verwachten: in de magazijnen. Foto's, tekeningen en inventarissen zijn er wel in overvloed, en her en der overleeft nog een schaalmodel of afzonderlijk decorelement – in Brugge bijvoorbeeld, en in Heverlee en Lier. Maar van de vele honderden sets zelf, waarvoor ooit zo diep in de portemonnee werd getast, blijft amper een representatief staal over.

→ Forêt asiatique, 1921

Er werd ook weinig onderzoek verricht naar het illusionistische decor en de individuele schilders die ze schilderden. Waarom zagen kunstpausen als Théophile Gautier een 'art vaste et profond' in die illusies van waterlijmverf op linnen? Vanwaar de langdurige en wijdverbreide populariteit van een scenisch model dat nadien zo verguisd zou worden? Antwoord op die vragen biedt dé Vlaamse uitzondering op de regel: de historische decorcollectie van de Kortrijkse Stadsschouwburg. Sinds 2008 probeer ik dit enigmatische erfgoed te doorgronden, en ik kwam alvast tot enkele onverwachte conclusies.

Verrassende rommel

Wie de Kortrijkse Stadsschouwburg ooit via de artiesteningang aan de Hazelaarstraat betrad, kan ze onmogelijk hebben gemist: de baaien met statige zetstukken, sommigen tot zes meter hoog. Het vraagt enige verbeelding om schoonheid te ontwaren achter het bestofte linnen en raamwerk. De zolderruimte, pal boven de decorzaal, biedt een eventroosteloze aanblik: tientallen kleinere schermen en rekwisieten, waaronder een regen- en windmachine, liggen er te wachten op aandacht. In de eerste onderscène ruilen drieënveertig opgerolde fonddoeken en friezen hun broze verflagen stilaan in voor binnendwarrelend vuil, in de kelderruimtes schreeuwen

toneelmeubilair en belichtingsmateriaal om inventarisering. Het Kortrijkse Stadsarchief houdt sinds drie jaar ook nog eens honderdveertien chassis in quarantaine omwille van het asbestpapier op hun rug.

Een heel ander plaatje valt te bekijken in de rechtergang van de Schouwburg, op het gelijkvloers tegenover de mannentoiletten. Drie kaders met telkens twaalf sepiafoto's tonen er een portie scenografische glorie: de *décors de répertoire* van de Kortrijkse Stadsschouwburg. Hectares *trompe-l'œil* met een toenmalig prijskaartje van honderdduizend Belgische frank. Op kader één staan rijk gedecoreerde salons en paleizen naast vuige gevangenissen, zolder- en boerenkamers waarin elk moment een Karamazov of Paemel kan verschijnen. Kader twee openbaart weelderig begroeide, maar desolate natuurlandschappen die de dimensies van de Schouwburgscène lijken te overstijgen – vóór 1968 was dat éénentwintig bij negenenhalve meter achter een prosceniummond van elf meter. Het accent van de derde lijst ligt op opera, met Spaanse settings voor *Carmen* en Egyptische voor *Aïda*. Ze herinneren aan de tijd toen het operagebeuren trouw bleef aan het visuele model van hun creaties.

Eerste verrassing: bijna al wat in de drie fotokaders te zien valt, bleef bewaard. Meer nog: enkele overgeleverde elementen

- waaronder een 'Café Momus' voor *La bohème* en een kleine pagode voor *Lakmé* - staan niet eens op de foto's. Tweede vaststelling: de decors van de Kortrijkse Stadsschouwburg dateren wel uit de periode 1913-23, maar hun stijl stamt hoegenaamd niet uit het Interbellum. Vele sets komen rechtstreeks uit de Belle Époque, of gaan terug op sjablonen van de romantische decorschool van Pierre-Luc-Charles Ciceri. Die eigenschappen danken ze aan hun geestelijke vader: Albert Dubosq (1863-1940). Dubosq was leerling van vier gerenommeerde Parijse decorateurs (onder wie Eugène-Louis Carpezat, zelf opvolger van Charles-Antoine Cambon, die bij de legendarische Ciceri de knepen van het vak leerde). Zelf was hij ook een gevierd decorateur met een eigen gezicht.

Maitre Dubosq

Tussen 1890 en 1923 was de naam Dubosq een begrip bij theatermakers én toeschouwers. Vanuit zijn steeds groter wordende ateliers in Brussel rolde Dubosq als een stoomwals over het toneel- en operalandschap. Elk zichzelf respecterend huis had creaties van hem in de kast: zestien Brusselse theaters waaronder de Munt en het Théâtre du Parc - waar Dubosq *décorateur attitré* was -, de Opera's van Antwerpen (Théâtre Français én Vlaamse Opera), Gent en Luik, de Stadsschouwburgen van Brugge, Doornik, Kortrijk en Oostende. Maar ook music-halls en circussen voorzag hij van decors. En met realisaties tot in Amsterdam, Boedapest, Londen, Parijs, Wenen en Laken (in het paleis, jawel) kon Dubosq op zijn zestigste z'n zaak overlaten aan Antwerpenaar Joseph Denis (van wie nog een *Bateau* overleefde in Kortrijk) en genieten van zijn pensioen in Cannes.

Eén van de Kortrijkse decors, het *Forêt asiatique* uit 1921 (zie foto), werd besteld voor de maandelijkse gastoptredens van de Gentse Opera – meer bepaald voor Léo Delibes' *Lakmé*. De set vormt een pittoreske samenvatting van de oriëntaalse hunkeringen van de Belle Époque. Het fonddoek toont een wazige, atmosferische aquarel van een rivieroever in het hart

van het regenwoud. In twee paar uitgesneden *châssis à brisure* en drie *terrains* evolueren tropische bomen, bloemen en grassen in een palet van groen naar paars, met accenten van roze. Drie friezen met uitgesneden lianen, blad per blad uitgeknipt en verlijmd op netten, stoppen het tableau bovenaan af. Niets wordt aan de verbeelding overgelaten: elk detail, elke schaduw wordt meegeschilderd, de illusie is compleet. Lumineus en verbluffend is het, zoals de burgerij het toen wenste. Een wonder dat dit fragiele ensemble een bombardement (1944), twee renovaties (1968 en 1999) en de scepsis van latere tijden overleefde.

En vandaag?

Adequate middelen voor conservatie en restauratie blijven voorsnog uit. En dat ondanks de aanwezigheid van topstukken onder de collectie, waaronder duplicaten van lang verloren decors voor de grotere theaters van België: *Lakmé* gaat terug op ontwerpen voor Oostende en Antwerpen (1905 en 1909), het *Palais romain* (Doornik, 1913) is uniek als Comédie-Française-decor. Maar de Kortrijkse Erfgoedcel, de Kortrijkse Stadsschouwburg en ikzelf zetten een actieplan

Vele sets komen rechtstreeks uit de Belle Époque, of gaan terug op sjablonen

van de romantische decorschool van Pierre-Luc-Charles Ciceri.

Die eigenschappen danken ze aan hun geestelijke vader:

Albert Dubosq (1863-1940).

op om de schone slaapster opnieuw wakker te kussen. Eén decor wordt vandaag alvast gerestaureerd door de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen. In januari 2013 gaat de operaproductie *Artaserse* ermee in première. Vanuit de Universiteit Gent en de Vrije Universiteit Brussel zet ik verder een colloquium op om knowhow en ideeën uit te wisselen op internationale schaal. Ook binnen de Vlaamse erfgoedwereld zien we beweging: vzw *Het Firmament* werd erkend als expertisecentrum voor theatererfgoed, en een aantal topstukken worden door theaterwetenschappers van de Universiteit Antwerpen opgelijst. Hopelijk krijgt de Kortrijkse collectie daarmee eindelijk de zorg die ze verdient. Tips en opmerkingen zijn alvast van harte welkom (Bruno.Forment@UGent.be).

